

Komedie satyryczne Gabrieli Zapolskiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Gabriela Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*, oprac. T. Weiss, Wrocław 1986, s. 145–146.
- Źródło: Gabriela Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*, oprac. T. Weiss, Wrocław 1986, s. 129–130.
- Źródło: Gabriela Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*, oprac. T. Weiss, Wrocław 1986, s. 53–54.
- Źródło: Gabriela Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*, oprac. T. Weiss, Wrocław 1986, s. 28–29.
- Źródło: Gabriela Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*, oprac. T. Weiss, Wrocław 1986, s. 13–14.
- Źródło: Gabriela Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*, oprac. T. Weiss, Wrocław 1986, s. 4–5.
- Źródło: Julian Tuwim, *Mieszkańcy*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, oprac. M. Głowiński, Wrocław 1973, s. 144–145.

Komedie satyryczne Gabrieli Zapolskiej

Przedstawienie *Moralność Pani Dulskiej* Gabrieli Zapolskiej w Teatrze Miejskim w Wilnie. Scena zbiorowa, 1935

Źródło: domena publiczna.

Gabriela Zapolska nie osiągnęła w literaturze polskiej tak wysokiego statusu jak Stanisław Wyspiański czy Stefan Żeromski, którym chciała dorównać. Jednak w obrębie młodopolskiego komediopisarstwa trudno znaleźć wybitniejsze dzieła niż satyryczne utwory tej pisarki. Zapolska umiała bowiem połączyć jak nikt inny cięty humor z wnikliwą obserwacją społeczeństwa swoich czasów.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, na czym polega komediowość i tragiczność sztuki Gabrieli Zapolskiej *Moralność pani Dulskiej*.
- Scharakteryzujesz humor obecny w twórczości komediowej Zapolskiej.
- Zdefiniujesz pojęcie „komedia satyryczna”.
- Porównasz wizję mieszczaństwa ukazaną w *Moralności pani Dulskiej* z wierszem Juliana Tuwima *Mieszkańcy*.

Przeczytaj

Gabriela Zapolska

Gabriela Zapolska (1857–1912) wychowywała się w konserwatywnym środowisku jako córka ziemianina Wincentego Korwin-Piotrowskiego. W domu rodzinnym nie dbano o wykształcenie przyszłej dramatopisarki, przygotowując ją raczej do roli żony i matki. W wieku dziewiętnastu lat wyszła za mąż za porucznika carskiej gwardii Konstantego Śnieżko-Błockiego, lecz małżeństwo nie było udane. Zapolska marzyła o karierze w teatrze i po zerwaniu kontaktów z małżonkiem i rodziną rozpoczęła swą samotną, artystyczną drogę. Na przekór konwenansom swojej warstwy społecznej zaczęła prowadzić niezależny styl życia w opozycji do panujących obyczajów oraz wykonywać kontrowersyjny w owych czasach zawód aktora. Zapolska konsekwentnie trwała przy raz podjętej decyzji, ciężko pracowała, próbowała swoich sił za granicą, kontynuując karierę teatralną z różnym powodzeniem. Prawdziwą popularność przyniosły jej dopiero własne sztuki teatralne, takie jak *Żabusia* (1897), *Panna Maliczewska* (1910) czy najpopularniejsza – *Moralność pani Dulskiej* (1906). Pisarka wyszła ponownie za mąż, za malarza Stanisława Janowskiego, z którym założyła następnie objazdową trupę aktorską. Zapolska zmarła jednak w samotności, nękana chorobami i postępującą ślepotą w 1921 roku we Lwowie.

Julian Falat, *Portret Gabrieli Zapolskiej*, 1898
Źródło: domena publiczna.

Tragedie czy komedie?

Gabriela Zapolska była autorką licznych dramatów o tematyce obyczajowej, traktujących o życiu typowych reprezentantów mieszczańskiego świata. Utwory te określa się mianem „komedii satyrycznych”. Pisarka nadawała im bowiem charakter **satyry**. Satyry miały na celu wyśmianie i potępienie określonych osób, tendencji, postaw lub poglądów. Często posługiwano się w nich kąśliwym humorem,

przedstawiano rzeczywistość w sposób wyolbrzymiony, a postaci obdarzano karykaturalnymi cechami. Jednocześnie krytykowanym zjawiskom nie przeciwstawiano żadnego pozytywnego wzorca.

Na takich założeniach opierają się też dzieła Zapolskiej. Pisarka na przykładzie krótkiej, często dość schematycznej fabuły ukazywała i ośmieszała obłudę moralną. Jej utwory miały wydźwięk pesymistyczny – nie było w nich miejsca dla nadziei, wszelka próba walki z piętnowaną mentalnością autorka uznawała za próżną i nic nieznaczącą. Dlatego też, mimo komediowości poszczególnych sytuacji i charakterów postaci, sztuki Zapolskiej przedstawiają często konflikt z gruntu tragiczny. Nie bez powodu autorka nadawała swoim utworom takie podtytuły jak „Tragikomedia” (*Moralność pani Dulskiej* – 1906) czy „Tragedia ludzi głupich” (*Ich czworo* – 1907).

Horacy (65 p.n.e.–27 p.n.e.) był jednym z najwybitniejszych starożytnych autorów satyr.
Źródło: domena publiczna.

Krytyka mieszczaństwa

Chociaż Gabriela Zapolska tworzyła także dramaty historyczne oraz utwory nawiązujące do [symbolizmu](#), znana jest przede wszystkim z dzieł przedstawiających codzienną rzeczywistość. Pisarka była na przełomie wieków prawdopodobnie jednym z najzacieklejszych krytyków ówczesnego mieszczaństwa. Oskarżała tę klasę społeczną o prowadzenie podwójnego życia, zachowywanie zewnętrznych pozorów moralności i kierowanie się przy tym jedynie własną korzyścią. Potępiała pogoń za pieniądzem, wyśmiewała też wąskie horyzonty reprezentantów mieszczaństwa.

Autorka trafnie wyczuwała nastroje panujące zwłaszcza w młodszych pokoleniach, które występowało przeciwko [filistrom](#), których postępowanie charakteryzował skrajny materializm. Filistrzy byli ludźmi prowadzącymi życie wysoce unormowane, zgodne z panującymi obyczajami – taka postawa wynikała u nich z wygodnictwa, nie kryła się za nią żadna głębsza idea. Pieniądz stanowił dla nich największą wartość, dlatego we wszystkim widzieli potencjalne źródło dochodu. Nie stronili przy tym od rozrywki – była to jednak najczęściej zabawa wnosząca do ich życia niewiele ponad wypełnienie wolnego czasu.

Mieszczanie na Wałach Hetmańskich we Lwowie – fotografia (około 1900)

Źródło: domena publiczna.

Popularne w okresie Młodej Polski określenie „filister” stosowano niekiedy zamiennie ze słowem „kołtun”. Różnica między tymi wyrazami polega na tym, że ciasne horyzonty człowieka nazywanego mianem kołtuna nie wynikają z pragmatycznej kalkulacji, lecz z braku wykształcenia. Tego rodzaju postaci pojawiają się w wielu sztukach teatralnych Zaprószonej. Łatwi do manipulowania przedstawiciele mieszczańskiej społeczności bezwzględnie przyjmują wzorce zastane w środowisku, w którym się wychowują. Nie znają innego świata, skazani na chciwość i fałsz otoczenia. Charakteryzują się przy tym doskonałym zdrowiem. Zaprószonej zwraca w ten sposób uwagę na skrajnie materialne, cielesne postrzeganie życia przez kołtunów, wyzbyte jakiegokolwiek duchowego pierwiastka.

Fatalizm dramatów Zaprószonej

Pisarka tworzyła pod wpływem wyznaczników literatury **naturalizmu**, w której człowiek był postrzegany jako jednostka **zdeteminowana** przez biologiczną kondycję i wpływ czynników zewnętrznych. Kreując sylwetki bohaterów swoich komedii, Zaprószonej określała ich cechy wrodzone, umieszczała w konkretnym miejscu i czasie, a poszczególne sytuacje dramatyczne traktowała jako eksperymenty sprawdzające, jak w tych okolicznościach zachowa się jednostka o charakterze ukształtowanym w konkretny sposób. Dlatego też w utworach artystki można dostrzec **fatalistyczne** przekonanie, że przed mentalnością filistrów i kołtunów nie ma ucieczki – kto wychował się i wyrósł wśród nich, do końca taki pozostanie.

Przedstawienie *Moralność pani Dulskiej* w Teatrze Nowym w Warszawie (1950) – Zbyszko grany przez Władysława Sheybala.

Źródło: ze zbiorów NAC, tylko do użytku edukacyjnego.

Bohaterem, który próbuje wyrwać się z ciasnych horyzontów swojej grupy społecznej, jest na przykład Zbyszko z *Moralności pani Dulskiej*.

Chociaż na kartach utworów Zapolskiej często pojawiają się tego rodzaju stwierdzenia, życie samej autorki wydaje się przeczyć postawionej w nich tezie. Pisarka wychowała się w rodzinie o niskich aspiracjach, lecz potrafiła przeciwstawić się swojemu środowisku. Nie zważając na ludzką opinię, rozpoczęła karierę artystyczną, którą konsekwentnie kontynuowała aż do swoich ostatnich lat. Zapolska stała się symbolem wyzwolonej kobiety czasów Młodej Polski – postacią kontrowersyjną, lecz inspirującą i autentyczną. W dramatach nie pozostawiła żadnych wskazówek, jak przezwyciężyć filisterską umysłowość, lecz swoją życiową

postawą udowodniła, że mimo wszystko jest to możliwe.

Słownik

determinizm

(łac. *determinare* – ograniczyć, określić) pogląd zakładający, że egzystencja i działania człowieka są niezależne od wolnej woli, lecz uwarunkowane przez czynniki biologiczne, środowiskowe i historyczne

fatalizm

(łac. *fatalis*) nieunikniony, zły los

filister

(niem. *philister*) funkcjonujące w Młodej Polsce negatywne określenie ludzi o wąskich horyzontach, najczęściej mieszczan zajmujących się handlem, dla których jedyną wartością był pieniądź

kołtun

popularne w okresie Młodej Polski określenie człowieka zacofanego, nieinteligentnego, o niskich ambicjach, skupionego na poszukiwaniu własnej, materialnej korzyści

naturalizm

(fr. *naturalisme*) prąd literacki powstały w drugiej połowie XIX wieku, wykorzystujący osiągnięcia nauk przyrodniczych, związany z poglądami deterministycznymi i ewolucjonistycznymi, często operujący silnymi środkami wyrazu, niestroniący od szczegółowego opisywania scen drastycznych, ukazujący ludzi jako organizmy biologiczne

politura

(łac. *politura*) roztwór szelaku, żywicy pochodzenia naturalnego pozyskiwanej z owadów, wykorzystywany w meblarstwie do wykańczania powierzchni

satyra

(łac. *satura*) krytyka polegająca na ośmieszeniu danej osoby, rzeczy, zjawiska; w literaturze gatunek wywodzący się ze starożytnej Grecji, ukazujący świat w krzywym zwierciadle, piętnujący i wyśmiewający konkretnego człowieka, środowisko lub grupę społeczną, a także mody, obyczaje, poglądy; utwory satyryczne przedstawiają krytkowane cechy w sposób wyolbrzymiony i nie ukazują pozytywnej strony rzeczywistości

secesja

(łac. *seccesio* – oddzielenie się) styl w sztuce przełomu wieków nazywany także art nouveau lub modern art, charakteryzujący się bogatym zdobnictwem, czerpaniem wzorców z przyrody oraz opływowymi, wyrazistymi konturami; secesja wywarła ogromny wpływ na sztukę użytkową

symbolizm

(gr. *symbolon* – symbol) kierunek w sztuce zapoczątkowany przez poetów francuskich w II połowie XIX wieku zakładający rezygnację z bezpośredniego opisu emocji, opierający się na sugerowaniu wzruszeń i nastrojów, operujący wieloznacznymi symbolami w celu wyrażenia treści, które nie mają określenia w systemie językowym

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Na podstawie fragmentów zacytowanych w prezentacji scharakteryzuj humor obecny w *Moralności pani Dulskiej*.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

muzyka: Max H., *Cartoon hotel*, licencja: Artlist.io

Polecenie 2

Przyjrzyj się archiwalnym fotografiom z przedstawienia *Moralności pani Dulskiej* z 1950 roku i oceń, czy kreacje aktorów (widoczna gestykulacja, mimika, kostiumy, usytuowanie w określonej scenografii) odpowiadają charakterom osób dramatu. Zanotuj swoje spostrzeżenia.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż osoby dramatu o cechach kołtuna.

☐ Juliasiewiczowa z Dulskich

☐ Hesja Dulska

☐ Pan Dulski

☐ Mela Dulska

☐ Hanka

☐ Lokatorka

☐ Zbyszko Dulski

☐ Tadrachowa

☐ Pani Dulska

Ćwiczenie 2

Przedstawienie *Moralność pani Dulskiej* w Teatrze Nowym w Warszawie (1950)

Źródło: ze zbiorów NAC, tylko do użytku edukacyjnego.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij tekst, wstawiając w puste miejsca właściwe słowa.

Gabriela Zapolska występowała w swoich utworach przeciwko [], mieszczan, którzy zwracali uwagę przede wszystkim na sprawy [], zaniedbując inne. Artystka piętnowała życie oparte na [], które prowadzili przedstawiciele tej klasy społecznej, znajdujący uzasadnienie dla swoich czynów w postawach obserwowanych []. Krytyką mieszczaństwa Zapolska wpisywała się w młodopolski konflikt cyganerii artystycznej z pokoleniem [].

filiistrów

pozorach

obyczajowości

nieobyczajności

we własnym środowisku

pozytywistów

wśród elity społeczeństwa

zewnętrzne

wewnętrzne

państwowym

Ćwiczenie 4

Ułóż osoby dramatu *Moralność pani Dulskiej* od najbardziej (na górze) do najmniej (na dole) niezależnych od innych w kwestii podejmowania decyzji życiowych.

Hanka

Lokatorka

Zbyszko Dulski

Pani Dulska

Juliasiewiczowa z Dulskich

Pan Dulski

Ćwiczenie 5

Sformułuj własną definicję pojęcia „komedia satyryczna”.

Ćwiczenie 6

Wybierz jedną scenę *Moralności pani Dulskiej* i uzasadnij, dlaczego jest twoim zdaniem satyryczna.

Ćwiczenie 7

Napisz rozprawkę na 200 słów, w której wyjaśnisz, na czym polega tragizm *Moralności pani Dulskiej*.

Przeczytaj wiersz Juliana Tuwima *Mieszkańcy* i porównaj ukazanych w nim mieszczan z bohaterami dramatu Zapolskiej. Na tej podstawie napisz rozprawkę na 200 słów, w której odpowiesz na pytanie, czy pomiędzy okresem Młodej Polski a dwudziestolecie międzywojennym zaszły zmiany w mentalności tej warstwy społecznej.

((Julian Tuwim

Mieszkańcy

Straszne mieszkania. W strasznych mieszkaniach
Strasznie mieszkają straszni mieszczanie.
Pleśnią i kopciem pełźnie po ścianach
Zgroza zimowa, ciemne konanie.

Od rana bełkot. Bełkocą, bredzą,
Że deszcz, że drogo, że to, że tamto.
Trochę pochodzą, trochę posiedzą,
I wszystko widmo. I wszystko fantom.

Sprawdzą godzinę, sprawdzą kieszenie,
Krawacik musną, klapy obciągną
I godnym krokiem z mieszkań – na ziemię,
Taką wiadomą, taką okrągłą.

I oto idą, zapięci szczelnie,
Patrzą na prawo, patrzą na lewo.
A patrząc – widzą wszystko o d d z i e l n i e:
Że dom... że Stasiek... że koń... że drzewo...

Jak ciasto biorą gazety w palce
I żują, żują na papkę pulchną,
Aż, papierowym wzdęte zakalcem,
Wypchane głowy grubo im puchną.

I znowu mówią, że Ford... że kino...
Że Bóg... że Rosja... radio, sport, wojna...
Warstwami rośnie brednia potworna,
I w dżungli zdarzeń widmami płyną.

Głowę rozdętą i coraz cięższą
Ku wieczorowi ślepo zwieszają.
Pod łóżka włożą, złodzieja wężą,
Łbem o nocniki chłodne trącając.

I znowu sprawdzą kieszonki, kwitki,
Spodnie na tyłkach zacerowane,
Własność wielebną, święte nabytki,
Swoje, wyłączone, zapracowane.

Potem się modlą: „od nagłej śmierci...
...od wojny... głodu... odpoczywanie”
I zasypiają z mordą na piersi
W strasznych mieszkaniach straszni mieszczenie.

Źródło: Julian Tuwim, *Mieszkańcy*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, oprac. M. Głowiński, Wrocław 1973, s. 144–145.

Praca domowa

Przygotuj się do dyskusji, która będzie dotyczyć tego, czy Gabriela Zapolska za pomocą satyry inspirowała zmiany w krytykowanym przez siebie społeczeństwie, czy tylko potępiała jego wady bez wiary w możliwość przemiany.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Komедie satyryczne Gabrieli Zapolskiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 4) określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; rozumie pojęcie katharsis i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;
- 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 2) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- 3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- 7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Lektura uzupełniająca

- 9) Gabriela Zapolska, Moralność pani Dulskiej;

Zalecane dzieła teatralne i filmowe

- 10) Moralność pani Dulskiej, reż. Tomasz Zygadło;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśni, na czym polega komediowość i tragiczność sztuki Gabrieli Zapolskiej *Moralność pani Dulskiej*;
- scharakteryzuje humor obecny w twórczości komediowej Zapolskiej;
- zdefiniuje pojęcie „komedia satyryczna”;
- porówna wizję mieszczaństwa ukazaną w *Moralności pani Dulskiej* z wierszem Juliana Tuwima *Mieszkańcy*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów, aby obejrżeli fragmenty różnych realizacji teatralnych *Moralności pani Dulskiej* (np. z 1992 r. z Anną Seniuk w roli Dulskiej (reż. Tomasz Zygadło) i z 2013 r. z Magdaleną Cielecką w tej samej roli). Uczniowie przygotowują się do dyskusji na temat cech postaci dramatu w różnych czasach i warunkach historyczno-społecznych.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi uczniów, by podzielili się swoimi refleksjami na temat obejrzanych fragmentów spektakli. Pyta, czy upływ czasu i zmiana realiów społecznych wpłynęły na zmianę cech charakteru postaci stworzonych przez Zapolską. Zadaje również pytanie o to, na czym polega komediowość i tragiczność sztuki Gabrieli Zapolskiej.
2. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji oraz zawarte we wprowadzeniu do e-materiału cele zajęć i prosi uczniów lub wybraną osobę o sformułowanie kryteriów sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel prosi uczniów o połączenie się w pary, a następnie na tablicy zapisuje hasło: *Wizja mieszczaństwa w „Moralności pani Dulskiej”*. Uczniowie wykonują mapę myśli, zapisując na kartkach swoje pomysły w wyznaczonym czasie. Wybrana para zapisuje na tablicy swoje propozycje wokół postawionego problemu, po czym są one uzupełniane przez pozostałe pary, których pomysły nie zostały jeszcze zapisane
2. **Praca z tekstem.** Nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki.
3. **Praca z multimediami.** Uczniowie w parach zapoznają się z treścią materiału w sekcji „Prezentacja multimedialna”. Wykonują polecenia 1 i 2. Chętne osoby przedstawiają rozwiązania.
4. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Dzieli klasę na 4-osobowe grupy. Uczniowie rozwiązują na czas zadania 1-4. Grupa, która poprawnie rozwiąże zadania jako pierwsza, wygrywa, a nauczyciel może nagrodzić uczniów ocenami za aktywność.
5. Ćwiczenia 5 i 6 uczniowie wykonują indywidualnie. Nauczyciel weryfikuje poprawność wykonania zadania.

Faza podsumowująca:

1. Jeżeli starczy czasu, nauczyciel wspólnie z uczniami wykonuje ćwiczenie 8: *Przeczytaj wiersz Juliana Tuwima Mieszkańcy i porównaj ukazanych w nim mieszczan z bohaterami dramatu Zapolskiej. Na tej podstawie napisz rozprawkę na 200 słów, w której odpowiesz na pytanie, czy pomiędzy okresem Młodej Polski a dwudziestoleciem międzywojennym zaszły zmiany w mentalności tej warstwy społecznej.*
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli? Na koniec prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.

Praca domowa:

1. Przygotuj się do dyskusji, która będzie dotyczyć tego, czy Gabriela Zapolska za pomocą satyry inspirowała zmiany w krytykowanym przez siebie społeczeństwie, czy tylko potępiała jego wady bez wiary w możliwość przemiany.
2. Napisz rozprawkę na 200 słów, w której wyjaśnisz, na czym polega tragizm *Moralności pani Dulskiej* (ćwiczenie 7).

Materiały pomocnicze:

- *Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.
- Jadwiga Czachowska, *Gabriela Zapolska: monografia bio-bibliograficzna*, Wyd. Literackie, Kraków, 1966.
- Jadwiga Czachowska, *Moralność pani Dulskiej*. W: *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, Red. Julian Krzyżanowski. T. I: A–M. Warszawa: PWN, 1984.
- *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2016.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Prezentacja multimedialna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.